

เปรียบเทียบสำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทย 4 ถิ่น

สมิทธิ์ชาติ พุมมา

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา 90000

p_samiththicha@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทย 4 ถิ่น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ พจนานุกรม หนังสือสำนวน สุภาษิต งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ ผลการศึกษาพบว่า สำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทยถิ่นกลางปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 45 สำนวน รองลงมาคือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 30 สำนวน ในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นใต้ ปรากฏเท่ากัน คือ จำนวนทั้งสิ้น 20 สำนวน ซึ่งสำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทย ทั้ง 4 ถิ่นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในเรื่องของความหมาย กล่าวคือ จะนำคำว่า “ชี้” ไปใช้เปรียบเทียบพฤติกรรมที่ไม่ดีของคน แต่สำนวน สุภาษิตจะมีลักษณะแตกต่างกันบ้างในเรื่องของลักษณะคำที่นำมาเปรียบเทียบและค่านิยมหรือความเชื่อของคนในท้องถิ่น ซึ่งจะสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของ สำนวน สุภาษิต ที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น

คำสำคัญ: สำนวน สุภาษิต คำว่า “ชี้” ภาษาไทยถิ่น

บทนำ

คำว่า “ชี้” ในภาษาไทย เป็นคำไทยแท้และถือว่าเป็นภาษาปาก ปัจจุบันนี้ มีคำที่ใช้แทนเพื่อให้ฟังดูแล้วสุภาพ คือ คำว่า “อุจจาระ” และใช้คำราชาศัพท์ว่า “ลงพระบังคนหนัก” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ของราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2456) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ชี้” ไว้ว่า

- ชี้ (กริยา) กิริยาที่ถ่ายกากอาหารออกทางทวารหนัก ถ่ายอุจจาระ
- ชี้ (นาม) กากอาหารที่ร่างกายไม่ต้องการแล้วขับถ่ายออกทางทวารหนัก
- ชี้ (นาม) สิ่งที่ร่างกายขับถ่ายออกมากระกรังอยู่ เช่น ชีโคล ชีรังแค ชีหู ชีตา
- ชี้ (นาม) เศษหรือกาก หรือสิ่งที่ไม่ต้องการ เช่น ชีตะกั่ว ชีกบ ชีเลื่อย
- ชี้ (วิเศษณ์) ใช้ประกอบหน้าคำที่แสดงความหมายในทางที่ไม่ดี เช่น ชีเกียด ชีเหนียว
- ชี้ (วิเศษณ์) ใช้กับลักษณะหรืออาการที่มักเป็นเช่นนั้น เช่น ชีหัวเราะ ชีขอ

จากตัวอย่างดังกล่าว จะเห็นได้ว่า คำว่า “ชี้” สามารถทำหน้าที่เป็นได้ทั้งคำนาม คำกริยา และคำวิเศษณ์

นอกจากนี้แล้ว ผู้วิจัยพบว่า คำว่า “ชี้” สามารถขยายความหมาย จากความหมายเดิมที่หมายถึง อุจจาระ ของคนหรือสัตว์ กลายเป็นความหมายใหม่เกิดขึ้น และมักจะเป็นความหมายในแง่ลบ เช่น พฤติกรรมที่ไม่ดีของคน สิ่งต่ำต้อย ของสกปรก และของที่ไม่ดีมีค่า ฯลฯ และการขยายความหมายใหม่เหล่านี้มักจะถูกนำไปใช้เป็นสำนวน สุภาษิต ในภาษาไทยถิ่นต่างๆ ซึ่งสำนวน สุภาษิต เหล่านี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการใช้สำนวน สุภาษิต ต่างๆ สามารถสะท้อนความคิด ความเชื่อ สังคมและวัฒนธรรมของคนไทยในแต่ละท้องถิ่นได้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “ชี้” การขยายความหมาย สำนวน สุภาษิต ในภาษาไทยทั้งสี่ถิ่น
2. เก็บรวบรวมข้อมูลสำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทยทั้งสี่ถิ่น จากเอกสารต่างๆ
3. วิเคราะห์และเปรียบเทียบ สำนวน สุภาษิตที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทยทั้งสี่ถิ่น
4. สรุปผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์
5. เผยแพร่ผลการวิจัย โดยการนำเสนอบทความในงานประชุมวิชาการระดับชาติ

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดด้านภาษาไทยถิ่นของ ชวัช ปุณโณทก (2536); วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2544); อัครา บุญทิพย์ (2535) และกรรณิการ์ วิลเกษม (2549) แนวคิดด้านการขยายความหมายของคำว่า “ชี้” ในวิทยานิพนธ์ของ Pumma (2013) และแนวคิดด้านสำนวน สุภาษิตไทยถิ่นต่างๆ ได้แก่ เอกรัตน์ อุดมพร (2533); กาญจนาคพันธุ์ (2522); จิราภรณ์ ภัทราภาณุภัทร (2521); ฉันทส ทองช่วย (2536); ชัยวัฒน์ สีแก้ว (2531); ชลธิชา บำรุงรักษ์ (2537); ตามใจ อวิรุทธิโยธิน (2546); สถาบันทักษิณคดีศึกษา (2546); ประไพ เลิศธีระวิวัฒน์ (2532); สุตา ธนะวงศ์ (2534) และสุพัฒน์ ทรงศรีเจริญ (2536)

ผลและอภิปรายผล

จากการศึกษาสำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทย 4 ถิ่น สามารถสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

1. สำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทยถิ่นกลาง พบทั้งสิ้น 45 สำนวน ได้แก่

ลำดับ	สำนวน สุภาษิต ภาษาไทยถิ่นกลาง	ความหมาย
1.	กำชี้ดีกว่ากำตด	พอจะได้อะไรบ้างก็ควรเอาไว้ก่อนดีกว่าจะไม่ได้อะไรเลย
2.	กินบนเรือน ชีรบนหลังคา	ได้พึ่งพาอาศัยเขาแล้วอย่าได้ทำให้เขาเดือดร้อน อย่าเป็นคนเนรคุณคน จงเห็นแก่ข้าวแดงแกงร้อนที่ได้กินในแต่ละวัน หากเป็นคนเนรคุณแล้ว ชีวิตจะไม่มีความสำเร็จรุ่งเรือง
3.	เกลียดชี้ชี้ตาม เกลียดความความถึง	เกลียดสิ่งใดมักจะได้อะไร และหนีไม่พ้น
4.	ขยายชี้เพื่อ	พูดมากจนแสดงให้เห็นความไม่ฉลาดของตนเอง
5.	ชี้ก้อนใหญ่ให้เด็กเห็น	ทำสิ่งไม่สมควรให้ผู้บ่นเห็น
6.	ชี้กะโล่ไต่	ไม่ดี ไม่มีคุณภาพ เอาเรื่องเอาราวไม่ได้
7.	ชี้เกยจนตัวชี้ขึ้นขน	เกยจคร้านมาก
8.	ชี้เกยสันหลังยาว	เกยจคร้านมาก
9.	ชี้ข้านอนเตียง	ไม่รู้จักเจียมตัว
10.	ชี้ขำหมาดอก, ชีขำม้าครอก	คนชั้นต่ำ, ทาส, คนรับใช้
11.	ชี้ขลาดตาขาว	กลัวมาก
12.	ชี้ขึ้นไปอยู่บนหัว	กลัวมาก
13.	ชี้จ่ายทนจน ชีปั่นทนพัง	การเลือกคู่ครองต้องเตรียมใจทนได้
14.	ชี้น้อต่อแหล	ปลิ้นปล้อน
15.	ชี้เถ้ากลบเพชร	ทำดีแต่ต้นแล้วเสียที่หลัง
16.	ชี้ฝั่งลนไฟ	หญิงใกล้ชายควรระวังอันตราย
17.	ชี้แพ่ชวนตี	ทำอะไรไม่ได้แล้วชอบหาเรื่องผู้อื่น
18.	ชี้มูกรา ชีตากริง	สกปรก เลอะเทอะ ไม่สะอาด
19.	ชี้ไม่ให้หมากิน	ชี้เหนียวมาก

ลำดับ	สำนวน สุภาษิต ภาษาไทยถิ่นกลาง	ความหมาย
20.	ชี้รอดโทษล่อง	ทำอะไรไม่ดีแล้วโทษว่าเป็นความผิดของผู้อื่น
21.	ชี้หุดตดหาย	ทำให้ตื่นเต้นตกใจ
22.	ชี้หมูชี้หมา	เรื่องไม่สำคัญ ไม่มีสาระ
23.	ชี้หมูรา ชี้หมาแห้ง	เรื่องไม่สำคัญ ไม่มีสาระ
24.	ชี้เมาหย่าเป	อาการเมามาก
25.	ชี้เหล่าเมายา	คนติดเหล้า
26.	ชี้ใหม่หมาหอม	เห่อของใหม่, นิยมของใหม่
27.	ชาติหมาอดกินชี้ไม่ได้	คนที่เคยทำชั่วมาก่อน มักอดใจให้ทำชั่วอีกไม่ได้
28.	ชาติหมูดขี้ชี้ไม่ได้	คนต่ำยอมไม่แต่ของต่ำ
29.	เป็นความกินชี้หมาดีกว่า	มีคติความขึ้นโรงศาลมีแต่ผลเสีย กินชี้หมายังดีเสียกว่า
30.	ผู้ดีเดินตรอก ชี้อรอกเดินถนน	ในโลกมักไม่มีอะไรที่แน่นอน คนรวยอาจจะตกต่ำได้ คนเคยจนอาจจะกลับมารวยเป็นเศรษฐีได้อีกครั้ง
31.	ฝนจะตก ชี้อะแตก คนจะตาย พระจะสึก ลูกจะออก ท่านว่าห้ามไม่ได้	สิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ยากที่จะเปลี่ยนแปลงและฝ่าฝืนได้ ควรปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ
32.	ฝนตกชี้หมูไหล	พลอยเหลวไหลไปด้วยกัน มักใช้เข้าคู่กับ ฝนตกชี้หมูไหล คนจัญไรมาพบกัน
33.	มากชี้ควาย หลายชี้ช้าง	มากมายเสียเปล่า ใช้ประโยชน์ไม่ได้
34.	ไม่ชี้ชี้ไก่	ไม่เลว มีอะไรดีเหมือนกัน ดูถูกไม่ได้
35.	ไม่ชี้ชี้ขี้	ไม่เลว มีอะไรดีเหมือนกัน ดูถูกไม่ได้
36.	ไม่มีมูลฟอยหมาไม่ชี้	ไม่มีเหตุย่อมไม่มีผล
37.	เรื่องชี้ปะตี๋	เรื่องเล็กน้อย ไม่สำคัญอะไร
38.	เรื่องชี้ผง, เรื่องชี้ขี้	เรื่องเล็กน้อย ไม่สำคัญอะไร
39.	เล็กพริกชี้หนู	ตัวเล็กแต่มีความเก่งกล้าสามารถมาก
40.	เลี้ยงช้างกินชี้ช้าง	เจ้านายเมื่อเข้าไปคลุกคลีสนิทสนมกับลูกน้องมากไป ลูกน้องจะไม่มี ความเกรงใจ ขาดความนับถือ
41.	หมาชี้ไม่มีไครยกหาง	คนชอบโอ้อวดตนเอง
42.	เห็นชี้ดีกว่าใส่	เห็นคนอื่นดีกว่าญาติพี่น้อง
43.	เห็นช้างชี้ชี้ตามช้าง	ไม่ควรทำตามอย่างผู้อื่นจนเกินความสามารถของตนเอง
44.	เหยียบชี้ไก่ไม่ฟ่อ	เหยียบหยิ่ง ไม่เอาการเอางาน ทำอะไรไม่จริงจัง
45.	อย่าเอาไม้สั้นไปรันชี้	ไม่ควรไปแตะต้องของชั่ว ของไม่ดี หรือคนไม่ดี

2. สำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน พบทั้งสิ้น 30 สำนวน ได้แก่

ลำดับ	สำนวน สุภาษิต ภาษาไทยถิ่นอีสาน	ความหมาย
1.	กินแมันปาก อยากแมันท้อง เทียวชี้แมันขา	ปากเป็นผู้กิน ท้องเป็นผู้อยาก แต่ผู้ลำบากคือขาเหมือนกับสังคมมนุษย์ บางครั้งคนที่ไม่ได้ทำก็ต้องมารับผิดชอบ
2.	ของกินนี้ คนทำยากยิ่ง ของชี้ย้ายทำได้ช้วน เงินค้ำแก้ว ของแพงหายาก เม็ดดินเม็ดทราย มีบ่แพ้ ขนถิ่มบ่ถอง	ความดีทำได้ยาก ส่วนความชั่วทำได้ง่าย เปรียบประหนึ่งของดีมี ราคาแพงหายาก
3.	ชี้ก้อนใหญ่ หมาบ่ออยาก	คนเราถ้าทำอะไรเกินความพอดีแล้ว ก็มักจะไม่มีประโยชน์ หรือไม่

ลำดับ	สำนวน สุภาษิต ภาษาไทยถิ่นอีสาน	ความหมาย
		เป็นที่ต้องการแก่คนอื่น
4.	ชี้กูหนี่, ชี้ตากแดงกูหนี่	ไม่เชื่อ ไม่เห็นด้วย
5.	ชี้ใกล้ทาง	มั่งง่าย
6.	ชี้ขึ้นหัว	กัลดกัลม แก่ไม่ตก
7.	ชี้คอกเงินกะลา	คนต่ำต้อยได้ดีมีฐานะหรือยศฐาบรรดาศักดิ์แล้วอดตน
8.	ชี้คาคาก	ดินไม่หลุด แก้ปัญหาไม่ได้
9.	ชี้ค่านกระดานใส	นอนเกียจคร้าน ชี้เกียจทำงาน เปรียบได้กับนอนเกียจคร้านจนพื้นกระดานใส
10.	ชี้ดินดาก	อาศัยบารมี
11.	ชี้ถักปอง	ทำให้ถูกจังหวะ แล้วจะประสบความสำเร็จ
12.	ชี้ถักสอน	กัลดกัลม หหมดทางไป วุ่นวาย
13.	ชี้สูด	ไม่เข้าท่า, ทำเต๋อด่า
14.	ชี้ไหลดาก	ชี้ไม่หยุด, ท้องเสีย
15.	คันไต้ยีนคำเว้า ชมในๆ อย่าฟ้าวจ่ม ลางเทือ ชมชี้เพี้ย เมื่อหน้าหากลิตี	อย่าใช้เพียงคำพูดของคนเป็นเครื่องตัดสินใจ บางคนอาจเป็นพวกปากร้ายใจดีก็ได้
16.	จัวควยเห็นแก่หญ้า ชี้ข้าเห็นแก่กิน	วัวควายเป็นธรรมชาติของมันที่เห็นหญ้าเขียวที่ไหนก็ไปกินมันโดยไม่รู้ว่ามันเป็นของใคร เหมือนคนที่เห็นแก่ได้กินจนลืมความดีความชั่วถูกหรือผิด เพื่อให้ได้กิน เขาให้ทำอะไรทำทั้งนั้น
17.	เจ้าอย่าได้ชี้ค่าน ตั้งแตงทานสินนั้นเนอ อันว่า คองประเพณี ฮีตเดิมอย่าโลม้าง	อย่าเกียจคร้านในการทำบุญทำทาน รักษาศีลและประเพณีปฏิบัติตนตามจารีตประเพณี สอนให้รู้จักรักษาศีล รักษาวัฒนธรรม จารีตประเพณีของตนเอง
18.	ใจปะสงสว่างทางดงก้อว่าท่ง ใจชี้ค่านทางบ้านก้อว่าดง	ถ้าใจปรารถนาจะทำอะไรแล้ว แม้จะมีปัญหาอุปสรรคใดๆ ก็จะมีฟันฝ่าไป แต่ถ้าใจไม่ต้องการแล้ว แม้ไม่มีอุปสรรคก็ไม่อยากทำการทำสิ่งใดจะสำเร็จได้ก็ด้วยความตั้งใจ
19.	บकिनแต่ชี้ บ่สีแต่หมา	คนบางพวกกินทุกอย่างไม่เลือกหน้ายกเว้นชี้ หรือร่วมเพศกับทุกคนยกเว้นหมา คนเช่นนี้จะอยู่ที่ไหนก็มีแต่คนรังเกียจ
20.	ผู้ตีอย่างช้า ชี้ช้าอย่างไว	ผู้ตีที่มีฐานะสูงก็จะเดินอย่างสง่างาม ช้าๆ ผิดกับคนจนคนที่ประกอบอาชีพที่ลำบาก ต้องเดินเร็วแข่งกับเวลา ต้องเดินเร็วเพื่อปากเพื่อท้อง
21.	ไผสิหลิงเห็นได้ภายในนกชี้ก็ปากว่าฮ้องคิดถึงใจ เลี้ยวใส่กะบู่	ไม่มีใครสามารถรู้จิตใจคนอื่น ๆ ได้ ปากกับใจไม่ตรงกัน ปากพูดอย่างแต่ใจจะคิดอีกอย่างก็ได้
22.	ยิงไต้ชนตาเส้นเหลียมพายยาวยิง ยิงนั้นชี้ค่าน เข็นฝ้ายได้แต่นอนแก้ตาย	ผู้หญิงใดที่ชนตาวางนอนเป็นคนชี้เกียจคร้านในการทำงานเอาแต่นอนทำเดี๋ยวนั้น
23.	ยิงไต้ชี้แมงวันจับแก้งามนมตันอยู่ แม่นว่าเป็น ช้อยเพิ่มฮ้อยชั้น เมื่อหน้าหากลิสื่อเอ็ง แก่ตาย	ผู้หญิงคนใดมีไผ่อยู่ที่ฐานนม แม้จะเป็นข้าทาสคนอื่นอยู่ก็ให้ไถ่มาเป็นเมีย เพราะวันข้างหน้าชีวิตจะรุ่งเรือง
24.	ยิงไต้ชี้แมงวันจับสบช้าย สมบัติมั่งมีมูน ไผ่ผู้เอา เป็นเมียก้อยอมยั้งคุณล้ำนั้นฮักช้อยแท้ ตั้งต่อ ผัววันเทียบละคางตอถองถึงเถ้า	ผู้หญิงคนใดมีไผ่อยู่ริมฝีปากช้ายจะเป็นคนมั่งมี ถ้าใครได้เป็นภริยาจะทำให้ชีวิตมีแต่ความร่ำรวยเพิ่มพูนยิ่งขึ้นและเป็นภริยาที่ซื่อสัตย์ต่อสามีจนกระทั่งถึงวันตาย
25.	ยิงไต้ทำกะบวนไต้จุดกะบองลงล่างมันก้อตีว่า เจ็บท้องแท้ เทียวชี้ค่าน ยิงนั้น เขาว่าคนเคียว	ผู้หญิงคนใดทำที่จุดได้หรือจุดตะเกียงลงไปใต้ถุนบ้าน อ้างว่าท้องเสีย เทียวถ่ายทุกชั้ในยามค่ำคืน ผู้หญิงเช่นนี้เป็นคนก้นไว โทกกว่า

ลำดับ	สำนวน สุภาษิต ภาษาไทยถิ่นอีสาน	ความหมาย
	กัน ทำกนต้อะหล่าตั่งที่แท้เทียวให้เพ็งเซ็ง แท้แหล่ว	ท้องเสีย แต่ที่จริงไปให้ชายอื่นสมสู่
26.	ยิงได้หางตาก้า ชี้แมงวันจับอยู่ ยิงนั้นทุกบมัว เป็นข้อยเพิ่นเลิงแท้ตาย	หญิงคนใดที่มีใฝ่อยู่หางตาเป็นคนยากจนไปจนตลอดชีวิต
27.	ยิงได้ฮู้ชี้ค่าน ต่ำหูกทอไหม ได้แต่ยืมผืนแพง เพิ่นมาทางเอ้ ช้ำยังคุดสะหวา เว้าจาสูงพันเพิ่นยัง เล่าเฮ็ดยัดย้อมอ้าวตอ อันนั้น เพิ่นว่ายิงเลงชู้ ทางเฮือนดีมันบ่เว้าถึงแล้ว มีแต่คิดค้อยค้อยคะ นิงแท้บ่อนเดียว	หญิงคนใดที่เป็นคนชี้เกียจในการทอหูกทอไหม ดีแต่เทียวหยิบยืม เสื้อผ้าราคาแพงของคนอื่นมาแต่งตัวหน้าช้ำยังคุดอ้าวตอ ตนเองว่าดีกว่าคนอื่น ๆ ผู้หญิงเช่นนี้เขาเรียกว่าหญิงนักเลงเจ้าชู้ การบ้านการเรือนไม่สนใจ คิดแต่เรื่องเพศสัมพันธ์อย่างเดียว
28.	สิถีมักก็เสียดาย สิบายก็ชี้เด็ด	สภาพบางอย่างมีลักษณะจะทิ้งก็เสียดาย เมื่อจะเกิดประโยชน์ใน ภายหน้า แต่ถ้าจะเก็บไว้ก็กลัวเป็นภาระรังเกียจที่จะดูแลรักษา
29.	เสนาหมากชี้ก้า	คนรับใช้ บริวาร คอยเอาใจเจ้านาย เมื่อเจ้านายว่าอย่างไรก็ว่าอย่าง นั้น ไม่สนใจจริงเท็จ จนทำให้เจ้านายเสีย
30.	อย่ากินชี้ อย่าสีหมา	คนที่ทำอะไรนอกคอก ย่อมเป็นที่ตราของคนที่ไป สิ่งที่ชั่วร้าย ถ้า ผู้ใดทำก็ถือเป็นคนจัญไร ไม่เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและผู้อื่น

3. สำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทยถิ่นเหนือ พบทั้งสิ้น 20 สำนวน ได้แก่

ลำดับ	สำนวน สุภาษิต ภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
1.	กินบ่จั่งกินก็เปิ่นหนี ชี้บ่จั่งชี้ก็เปิ่นก้า กระทำ ตัวบ่ดีก็เปิ่นเล่า	กินไม่เป็นก็เปิ่นหนี ชี้ไม่เป็นที่ก็ถูกเขาว่า ทำตัวไม่ดีก็ถูกเขานินทา ใช้จายเกินตัวไม่คิดถึงอนาคตจะต้องเปิ่นหนีเขา ชับถ่ายไม่รู้จักที่จะ เกิดเรื่องราวให้ถูกต่อว่า ทำตัวเลวทรามต่ำช้าไม่เข้าท่าเข้าทาง ก็ จะถูกเขานินทาว่าร้าย
2.	ชี้หนักหมาบ่กิน	อูจจาอะมาก สุนัขไม่กิน อะไรที่มีมากเกินพอดีแล้วก็มักจะไม่มี ประโยชน์ หรือไม่เป็นที่ต้องการแก่คนอื่น
3.	ชี้บ่ตันออกฮ้องหมา	ไม่เห็นน้ำตดกระบอก ไม่เห็นกระรอกโก่งหน้าไม้ ไม่ทันจะถ่าย ออกมาก็เรียกสุนัข
4.	ชี้เหมียงเกิดกับเหล็ก	สนิมมักจะเกิดขึ้นกับเหล็ก เปรียบเทียบผู้หญิงกับผู้ชายมักเป็นของคู่ กัน
5.	ชี้เฮื่อน้ำนอง ซ้อนสองจ้างลัม	การงานอะไรก็ตามหากมีคนมากเกินไปมักจะเสีย เพราะคนมาก มักจะเกียจกัน
6.	คนชี้คร้านเยี่ยะการอกแตก	คนชี้เกียจมักไม่ชอบทำงานและชอบผัดวันประกันพรุ่ง ทั้งไว้ให้เป็น ดินพอกหางหมู
7.	คนชี้จี้ไปไหน ไผ่บ่ถามหา คนมีเมตตาไปไหน บ่กัน	คนตระหนี่เห็นแก่ตัวไม่ชอบช่วยเหลือผู้อื่นไปไหนไม่มีใครคบหา ต่างกับคนที่มีความเมตตาที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไปไหนมีแต่คนชอบ
8.	คนหมั่นต้ายหลังดำน คนชี้คร้านต้ายหลังหัก	คนขยันจะทำงานพอประมาณแต่ทำทุกวันไม่หยุด ถ้าหาบหรือแบกก็ เพียงแค่หลังดำน แต่คนเกียจคร้านทำๆ หยุดๆ เมื่อถึงงานไว้มากก็ คิดจะทำเสร็จทีเดียวทำให้เหน็ดเหนื่อยมากก็เหมือนคนหลังหักทำให้ เกิดความล้มเหลวในที่สุด
9.	คนหลิวชี้ให้ คนไปชี้ใครหัว	คนฉลาดไม่ชอบอวดตัวเอง มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ส่วนคนโง่มัก

ลำดับ	สำนวน สุภาษิต ภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
		ทำตัวเป็นคนฉลาด มีความทะนงตน เพื่อให้คนอื่นเห็นว่าตนเองฉลาด
10.	ใคร่ชี้ลั่นหาขอน ใคร่นอนลั่นหาสาต	อยากจะถ่ายอุจจาระทันทีทันใด รีบวิ่งหาขอนไว้เพื่อจะถ่าย อยากจะนอนรีบวิ่งหาเสื่อ ใช้ในการเปรียบเทียบ เป็นการขาดการวางแผนล่วงหน้า ทำอะไรมักเร่งรีบในเวลาจำกัด
11.	ใคร่เป็นเศรษฐีอื้อหมั่นก้า ใคร่เป็นชี้เข้าอื้อหมั่นเล่นพายหลังลาย	อยากเป็นเศรษฐีให้หมั่นค้าขาย อยากเป็นทาสก็ให้หมั่นเล่นการพนัน เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นแนวทางในการดำเนินชีวิต
12.	จ้างซอชี้ขอ เป็นหมอมชี้ฮู้	ช่างขับซอมักขอขอบขอ เป็นหมอมักขอบพูด เปรียบเทียบคนที่มัวอาชีพอะไรก็มักจะตั้งหน้าตั้งตาทำอย่างนั้น เพื่อผลประโยชน์จากงาน
13.	ตดก่อนชี้	คนที่ชอบพูดจาโอ้อวดตนในเรื่องที่ตนยังทำไม่ได้หรือทำไม่สำเร็จแต่จะคุยโอ้อวดว่าตนทำได้ใกล้สำเร็จแล้วทั้งๆ ที่ยังไม่ได้ลงมือทำเลย
14.	ตดบ่จ้างตด ชี้จ้างออก หยอกบ่จ้างหยอกจ้างผิดกัน	การพูดจาควรรู้เวลาและสถานที่ที่ควรจะพูด ไม่ใช่เรื่องที่ไม่ควรพูดก็กลับพูด ควรรู้ว่าเวลาไหนควรพูดและเวลาไหนไม่ควรพูด ถ้าพูดไม่ถูกเวลาอาจเกิดการทะเลาะกันได้
15.	นกชี้ไหนใส่แ้วหัน	ให้รู้ว่าการคิดที่จะทำการใดๆ ควรคิดและสังเกตหาวิธีการที่จะทำให้งานนั้นออกมาดีได้
16.	นกหน้อยชี้หน้อย	ควรรู้จักตัวเองและยอมรับว่าตัวเองมีกำลังความสามารถมากน้อยเพียงใด ควรพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ทะเยอทะยานเกินฐานะของตน เปรียบเสมือนนกน้อยตัวเล็กก็ถ่ายออกมาก้อนเล็กไม่ใหญ่เกินตัวสอนให้รู้จักประมาณตัว
17.	แผ่นดินบ่ชี้ให้ไปไม้บ่ถึงเขียม	เปรียบเสมือนทุกสิ่งทุกอย่างในโลกย่อมมีอะไรทดแทนได้เสมอ เช่นผู้ชายไม่ได้มีคนเดียวในโลก
18.	ฟังก้าธรรมกินน้ำพริกตำกับข้าว ฟังก้าชี้เหล่ากินเข้ากับจิ้นลาบตั้งวัน	เชื่อฟังคำธรรมกินน้ำพริกตำกับข้าว ฟังก้าพูดของคนที่ชอบดื่มเหล้าเป็นประจำมักจะโต้กันข้าวกับจิ้นลาบทุกวัน แสดงให้เห็นว่าคนฟังธรรมย่อมกินอยู่ง่าย
19.	มีปราบหมั่นฝนมันตางเป็นชี้เมียง	มีดพร้าไม่หมั่นลับก็จะเป็นสนิม ดุจความรู้ ถ้าไม่ขยันทบทวนก็จะค่อยๆ หายไปทุกทีๆ
20.	หมาบ่เห่ามันจ้างชี้ขบ	สุนัขที่ไม่เห่ามักจะกัดคน บุคคลที่ไม่พูดมาก ทำจริง จะไม่แสดงพฤติกรรมใดๆ ให้ผู้อื่นทราบล่วงหน้า

4. สำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทยถิ่นใต้ พบทั้งสิ้น 20 สำนวน ได้แก่

ลำดับ	สำนวน สุภาษิต ภาษาไทยถิ่นใต้	ความหมาย
1.	ไก่อตีตีเหล่า ไก่อชี้เข้าตีหัวตี	คนฉลาดย่อมมีความสุขรอบคอบ ไม่แสดงท่าทีออกมาให้ผู้อื่นเห็นในทันทีทันใด ส่วนคนโง่มักชอบแสดงอะไรออกมาโดยไม่คิดและทำให้คนอื่นพลอยไม่ชอบไปด้วย
2.	ไก่อตีตีเหล่า ไก่อชี้เข้าตีเอา ๆ	ในการโต้ว่าที่ คนฉลาดมักใช้ความคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วนปล่อยให้คู่ต่อสู้แสดงวาทะไปอย่างเต็มที่ พอเห็นคู่ต่อสู้พูดจนหมดทางแล้ว จึงเข้าโจมตี ด้วยลีลาวาทะที่หลักแหลมกว่า
3.	ชี้ไก่ไม่ให้หก ชี้นกไม่ให้หล่น	แสดงความรอบคอบ รู้จักเก็บเล็กผสมน้อย

4.	ชี้คร้านเหมือนเรือด	คนที่ชี้ก็เขยิบไม่ค่อยทำอะไรเอาแต่กินและนอน เปรียบกับตัวเรือด เพราะตัวเรือดมักจะอาศัยตามที่นอน คอยกินเลือดคนที่นอนอยู่กับที่
5.	ชี้ชั้น	เด็กไม่เอาไหน ทำตัวไม่ดี
6.	ชี้ทำน่วม	เรียกของไม่ดี ไม่ถูกต้องตามที่อยากจะได้
7.	ชี้ไสเซอ	โกรธกัน, ตัดญาติขาดมิตรระหว่างคนที่รักใคร่กัน
8.	ชี้หุ่ยชี้ทุย	ชี้เห่ มีลักษณะไม่สวยงาม
9.	ชี้หลี่	เจ้าชู้ประตูดิน เห็นสาว ๆ เป็นจیبไปเรื่อย
10.	ชี้หอย	สิ่งที่มีขนาดเล็ก
11.	คนชี้คร้าน ทำงานอ็อกแตก	คนที่เขยิบคร้าน เมื่อทำงานมักอยากจะให้เสร็จเร็ว จึงโหมทำทีละมาก ๆ ทำให้เหนื่อยมาก เกินกำลังอาจอ็อกแตก ตายได้ แต่คนขยันจะทำงานทีละน้อยแต่ไปเรื่อย ๆ จึงทำให้งานไม่หนัก
12.	ตัวเท่าแมงหวี่ ชี้เท่าช้าง	ทำอะไรไม่รู้จักประมาณตนเอง
13.	น้ำเต้าล่ำมา ชี้พรัล่ำไป	พึ่งช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
14.	ผู้ดีเดินตรอก ชี้ครอกเดินลา ผู้ดีห่มผ้า ชี้ข้าห่มแพร	การเปรียบเทียบคนรวยกับคนจนว่ามีข้อแตกต่างกัน เทียบกันไม่ได้ แต่ความรวยและความจนมักไม่แน่นอน คนที่เคยรวยอาจจะจนในวันข้างหน้าก็ได้ ส่วนคนจนอาจรวยขึ้นมาก็ได้
15.	โม้ชี้ดำ	โง่มาก โง่ดักดาน สำนวนนี้มาจากเด็กเล็กแรกเกิดไม่รู้ประสา ซึ่งมักถ่ายอุจจาระออกมาเป็นสีดำ
16.	ไม่เจ็บพุงชี้ ไม่หาสอง	ไม่ถึงเวลาไม่ทำ ไม่รู้จักเตรียมการไว้ให้พร้อม เมื่อจะหาสิ่งใดจึงไปหาสิ่งนั้น เปรียบเหมือนคนปวดอุจจาระ ถ้าไม่ปวดก็ไม่หาที่ถ่าย พอปวดท้องขึ้นมากก็วิ่งวนสอนให้ทำอะไรต้องเตรียมพร้อมก่อนเสมอ
17.	แยชี้หนัง	อาการที่ทรุดตัวเอากันกระแทกพื้นโดยไม่ทันระวังตัว
18.	เรื่องชี้เร้งชี้เท่ง, ชี้โรงชี้เท่ง	เรื่องไม่มีสาระสำคัญ
19.	หรอยปาก ยากรูชี้	การตามใจตัวเองมากเกินไปมักให้โทษ
20.	อยากมีย่าชี้คร้าน อยากทำงานอย่าตื่นสาย	ถ้าอยากมั่งมีก็อย่าเขยิบคร้าน และถ้าอยากทำงานก็อย่าตื่นสาย ให้ขยันขันแข็งในหน้าที่การงาน

สรุปผลการศึกษา

1. สำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทยถิ่นกลางปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 45 สำนวน รองลงมาคือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 30 สำนวน ในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นใต้ ปรากฏเท่ากัน คือ จำนวนทั้งสิ้น 20 สำนวน จะเห็นได้ว่า ภาษาไทยถิ่นกลางจะมีสำนวนที่ใช้คำว่า “ชี้” มากที่สุด เนื่องจาก ในภาษาไทยถิ่นกลางมีสำนวนใช้เป็นจำนวนมากเพราะภาษามีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากปัจจัยทางสังคม เช่น การยืมภาษา

2. สำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทยทั้งสี่ถิ่นมีลักษณะที่คล้ายกันในเรื่องของความหมาย กล่าวคือ จะนำคำว่า “ชี้” ไปใช้เปรียบเทียบพฤติกรรมที่ไม่ดีของคน แต่สำนวน สุภาษิตจะมีลักษณะแตกต่างกันบ้างในเรื่องของลักษณะคำที่นำมาเปรียบเทียบ และค่านิยมหรือความเชื่อของคนในท้องถิ่น ซึ่งจะสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของ สำนวน สุภาษิต ที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น

3. สำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทยทั้งสี่ถิ่นจะมีลักษณะเป็นการสอนให้สังเกตพฤติกรรมของคน หรือสอนคนให้มีความประพฤติหรือปฏิบัติตนเป็นคนดี เช่น รู้จักการทำมาหากิน ไม่เขยิบคร้าน ไม่เล่นการพนัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่พยาบาท

เบียดเบียนกัน เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังมีสำนวน สุภาษิต บางสำนวนที่มีลักษณะเป็นคำคำ หรือเชิง ประชดประชันอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาสำนวน สุภาษิต ที่ใช้คำว่า “ชี้” ในภาษาไทย 4 ถิ่น โดยใช้แนวคิดอื่นๆ เช่น อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ หรือประวัติ ความเป็นมาของสำนวน
2. เปรียบเทียบสำนวน สุภาษิต ของภาษาไทย 4 ถิ่น ในประเด็นอื่นๆ เช่น สำนวนที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ความเชื่อของคน หรือ ประเพณีวัฒนธรรม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่กรุณามอบทุนสนับสนุนการผลิตและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการในครั้งนี้

บรรณานุกรม

- Pumma, S. (2013). *A study of language and culture of “/khi:” (feces) of Lao-Wiang. in Nong Kop subdistrict, Ban Pong district, Ratchaburi province*. Ph.D. Dissertation, Mahidol University, Thailand.
- กรรณิการ์ วิมลเกษม. (2549). *ภาษาไทยถิ่นเหนือ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย ศิลปากร.
- กาญจนาคพันธุ์. (2522). *สำนวนไทย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.
- จิราภรณ์ ภัทราภาณุภัทร. (2521). *ถ้อยคำที่เป็นสำนวนในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉันทส ทองช่วย. (2536). *ภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชลธิชา บำรุงรักษ์. (2537). *พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- ชัยวัฒน์ สีแก้ว. (2531). *ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาชนครศรีธรรมราช ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอท่าศาลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ตามใจ อวิรุทธิโยธิน. (2546). *กลไกและรูปแบบของการผวนคำในภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และ ภาษาไทยถิ่นใต้*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทักษิณคดีศึกษา. (2546). *พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ธวัช ปุณโณทก. (2536). *ภาษาถิ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประไพ เลิศธีระวิวัฒน์. (2532). *ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2456). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. (2544). *ภาษาไทยถิ่น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุดา ธนวงศ์. (2534). *สำนวนเปรียบเทียบล้านนา: การศึกษาโครงสร้างและอรรถลักษณะ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพัฒน์ ทรงศรีเจริญ. (2536). *พจนานุกรม ฉบับภาษาไทยปรับปรุงใหม่*. กรุงเทพฯ: อำนวยสาส์น.
- อัศรา บุญทิพย์. (2535). *ภาษาถิ่นใต้*. กรุงเทพฯ: สหมิตรออฟเซต.
- เอกรัตน์ อุดมพร. (2533). *สุภาษิตไทยสี่ภาค*. กรุงเทพฯ: เรื่องแสงการพิมพ์.